DIVIDED STRUCTURE OF THE RELIGIOUS DISCOURSE. ILIE CLEOPA. ARSENIE BOCA

Paula Iustina Lohan
PhD. Student, "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Aristotle wrote about the divisions into which all speeches should be separated. The number of the divisions varies in different works, but the most important parts are exordium, narration, confirmation, peroration. The exordium in the religious discourse is an orationthat draws believers into the speech, the priest would introduce the religious subject and include ideas created to make the listeners receptive to the argument. The narration would offer religious background material on the case at hand by describing a certain moral problem.The confirmation consists of reasons, details and examples from the Bible in support of those ideas presented in narration.The peroration isthe concluding part of a rhetorical discourse and it would draw together the entire argument and include words designed to persuade the believers in order to act in a way consonant with Bible's meanings. The religious discourse respects these four classical divisions.

Keywords:Rhetoric, Religious discourse, Exordium, Narration, Confirmation, Peroration

Noțiunea de discurs provine din lat. *discursus*, care însemna fie „mișcare nervoasă, alergare în toate direcțiile, fie „discurs, convorbire, conferință". *Discursul* a fost studiat încă din retorica clasică, termenul amintind de dihotomia lui Saussure[1]*langue-parole*. Elena Dragoș[2]acordă discursului accepțiunea lui *parole,* fiind un „act al oratorului"[3].

Termenul de discurs cunoaște astfel o multitudine de alte accepții. În sens global discursul reprezintă o secvență continuă de propoziții sau fraze, structurată și coerentă. Acesta poate lua formă dialogică sau monologică, scrisă dar și orală. Pentru Schiffrin discursul este „o modalitate de a vorbi organizată social și cultural"[4].

Discursul religios îmbracă forma predicii în rîndul ortodocșilor. Noțiunea de *predică*[5] își are originea în limba latină - *predico, -are, -avi, -atum* - termen ce impunea „a face cunoscut, a

[1] F. de Saussure, *Cours de linguistique générale*, publicat de C. Bally și A. Sechehaye, cu colaborarea lui A. Riedlinger, Payot, Lausanne Paris, 1916.
[2] Dragoș Elena, *Introducere în pragmatică*, Cluj, Casa Cărții de Știință, 2000, p. 54.
[3]Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2012, p.389.
[4] Deborah Schiffrin, *Approaches to Discourse*, Oxford & Cambridge, Blackwell Publishers, 1994, p. 39.
[5]Activitatea creștină de a predica implică: *kerigma* - predicarea în raport cu Scriptura și Tradiția, catehismul - învățarea didactică apropiată de Taine și activitatea misionară - ca atitudine și dedicare pentru comuniunea cu oamenii. (vezi Daniela Obreja Răducănescu, *„Discursul religios – discurs specializat*", în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (ed.), Text și discurs religios, vol. al III-lea, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2011, pp. 336-337).

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

spune cu glas tare, a spune de faţă cu alţii, a lăuda”[6]. Totodată predica a fost văzută ca ,,un mijloc clasic de a trezi în sufletele credincioşilor setea de liturghie şi dorinţa de a cunoaşte profund şi complet sensurile tainice ale vieţii harismatice”[7]. Sfîntul Apostol Pavel subliniază importanța predicării cuvîntului lui Dumnezeu: „Cel ce prooroceşte vorbeşte oamenilor spre zidire, îndemn şi mîngîiere”[8]. Chiar Domnul Hristos a situat „binevestitorii” şi „învățătorii” alături de Apostoli: „Şi El a dat pe unii ca să fie apostoli, pe alţii prooroci, pe alţii evanghelişti, pe alţii păstori şi învăţători”[9]. În vechime, discursul religios era considerat a avea inspirație divină, oratorul ascultîndu-şi acea voce interioară.

Acest tip de discurs are o configurație proprie şi se diferențiază de alte tipuri de discurs prin conținut, dar mai ales prin formă. Se pot observa elemente proprii discursului de tip religios, printre care amintim: formule de adresare specifice („Fraţi creştini!” „Dreptmăritori creştini!” „Iubiţi credincioşi!”), invocarea Divinității („Doamne ajută!”), însemnarea cu semnul sfintei cruci, rostirea unei rugăciuni, elemente ce nu apar în alte genuri de discurs. Acest tip de discurs are o anumită *schematizare discursivă*[10], ce presupune operaţii de creaţie, trebuie să pară închegat organic, să se mişte ca o fiinţă vie. Discursul religios trebuie să se plieze pe aşteptările auditoriului, să răspundă nevoilor oamenilor, să transmită învățătura creştină. În acest context, parafrazîndu-l pe Foucault, diferitele scrieri religioase – fie că este vorba despre manualul de învăţătură creştină, de textul psalmic, fie de cel al rugăciunii creştine etc. – vor putea fi circumscrise discursului religios, toate aceste tipuri de texte aparţinînd aceluiaşi „mod de formare discursivă”[11].

Aristotel[12] distinge între două părți ale discursului: afirmația (narațiunea) şi confirmația, adăugînd mai apoi exordiul şi epilogul. În dialogul lui Platon, *Phaidros* este definită structura discursului: ,,orice discurs se cuvine să fie alcătuit asemeni unei ființe vii: să aibă un trup care să fie doar al ei, astfel încît să nu-i lipsească nici capul nici picioarele; să aibă deci o parte de mijloc, şi extremitățile, menite să se potrivească unele cu altele şi toate cu întregul”[13].

Exordiul este partea de început a discursului, avînd funcţie eminamente fatică; exordiul nu trebuie să fie la fel de lung precum celelalte părţi, dar trebuie să trezească atenţia, docilitatea şi bunăvoinţa auditoriului. Acesta poate fi direct sau insinuant. ,,Exordiul, aşadar, este începutul discursului, întocmai cel care în poezie este prolog, iar în cîntatul la flaut – preludiu; căci toate acestea sunt începuturi, şi anume, precum o deschidere de drum, de exemplu, pentru cel care se porneşte”[14].

---

[6] Ene Branişte, Ecaterina Branişte, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeş, 2001, p. 384.

[7] Grigorie Cristescu, *Predică şi predicator în vremea noastră*, „Studii Teologice”, 1950, nr. 3-6, p. 137.

[8] *Biblia* sau *Sfânta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008, I Coriteni 14, 3.

[9] Idem, Efeseni IV, 11.

[10] În opinia lui Constantin Sălăvăstru conceptul de *schematizare discursivă* este aplicabil tuturor tipurilor de intervenție discursivă. Paternitatea conceptului de schematizare discursivă aparține lui Jean- Blaise Grize. Acesta definește conceptul ca reprezentare discursivă pe care un locutor o propune în funcție de ceea ce tratează, în funcție de ideile pe care și le face despre un auditor. Schematizare discursivă este un act intenţional al locutorului. Vezi în acest sens Constantin Sălăvăstru, 1996.

[11] Michel Foucault, *Archéologie du savoir*, Paris, Gallimard, 1969, [reedit. 1992], p.153. t.n.

[12] Vezi în acest sens Aristotel, *Retorica*, Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și index de Maria Cristina Andrieș, Note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftei, Editura IRI, București, 2004.

[13] Platon, *Opere IV*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1993, p. 469.

[14] Aristotel, *Retorica*, Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv și index de Maria Cristina Andrieș, Note și comentarii de Ștefan Sebastian Maftei, Editura IRI, București, 2004, III, 13-14, 1414b – 1415a.

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

Vistian Goia [15]realizează o taxonomie a exordiilor, a acelor *aperitive* verbale:

a. *Exordiu simplu sau moderat* întrebuințat în cazurile cînd nu sunt necesare explicări prealabile și în situațiile în care oratorul este de părere că auditoriul din fața sa nu este potrivnic temei pe care o va trata;

b. *Exordiu insinuant*, caracterizat de subtilități și arguții menite să capteze auditoriul, mai ales atunci cînd acesta nu nu este interesat de tema dată;

c. *Exordiu ex abrupto*, vehement, patetic;

d. *Exordiu solemn*, specific discursurilor academice, funebre etc.;

„Exprimîndu-se mai sintetic Quintilian afirmă că un exordiu defectuos poate fi asemănat cu un obraz plin de cicatrice, iar oratorul care comite erori chiar din debutul discursului său se aseamănă cu cîrmaciul nepriceput care-și izbește de mal corabia chiar la plecarea din port”[16].

Cicero consideră că **naraţiunea** trebuie să fie la fel de clară ca şi restul discursului; ea este chiar cea asupra căreia trebuie să veghem cu o grijă specială, căci obscuritatea, în acest caz, e mai dificil de evitat decît în exordiu, deoarece aici trebuie discutate dovezile sau peroraţia; „acest lucru, obscuritatea, ar avea, în acelaşi timp, cele mai grave consecinţe: dacă se întîmplă să fim uşor obscuri în alt punct al discusului, atunci răul se limitează la pasajul neclar, pe cînd o naraţiune obscură întunecă tot discursul”[17]. După latini calităţile fundamentale ale naraţiunii sunt următoarele: *brevitas* (concizie) şi *perspicuitas* (claritate), deoarece *narratio* înfăţişează în mod amănunţit faptele sau circumstanţele pe baza cărora se constituie discursul.

Retorica, ca parte a dialecticii, este o facultate de a procura argumente, argumente vizibile în **confirmație**. Dovezile care se obțin prin intermediul demonstrării sunt: *inducția, silogismul și silogismul aparent.* Acestea se produc prin intermediul demonstrării, avansînd fie exemple - tipuri de inducție retorică, fie prin entimeme – silogisme retorice. Aristotel precizează că discursurile construite pe entimeme sunt apreciate mai mult, dar nu sunt mai puțin persuasive cele construite pe bază de exemplu.

Aristotel precizează că „**peroraţia** se compune din patru elemente: din faptul de a-l dispune favorabil pe auditor pentru sine, iar pe adversar, nefavorabil, apoi din faptul de a amplifica, respectiv a atenua, precum şi din faptul de a-l conduce pe auditor spre pasiuni şi în sfîrşit, din recapitulare. În peroraţie trebuie menţionate pe scurt argumentele prin care a fost făcută demonstraţia. La final, cît priveşte stilul, se potriveşte cel nelegat prin conjuncţii, ca să existe un epilog, iar nu un discurs: <am spus, aţi ascultat, posedaţi chestiunea, judecaţi>”[18]. De obicei în epilog se recurge la tehnici de amplificare, apelul la pathos fiind cel mai cunoscut.

În literatura de specialitate[19], se vorbeşte despre mai multe părţi ale unui discurs religios:

a. *Textul:* verset biblic sau patristic, aşezat la începutul predicii, care exprimă esenţialul sau are doar legătură cu tema discursului.

b. *Formula de adresare*: marchează relaţia de apropiere locutor-interlocutor şi acea egalitate în faţa divinităţii, dar şi calitatea de învătător care revine preotului*: „Iubiţi credincioşi”, „Fraţi creştini”, „Iubiţi fii duhovniceşti.*”

c. Introducerea în predică: adaptarea temei în funcţie de natura subiectului tratat, de starea de spirit a credincioşilor, de scopul cuvîntării.

---

[15] Vistian Goia, *Retorică și Argumentare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2007, pp. 66-75.
[16] *Ibidem*, p. 67.
[17] Cicero, *De oratore*, II, 19, *apud* Aristotel, *Op. cit.*, nt. 695, p. 422.
[18] *Ibidem*, III,19, 1419b-1420b.
[19] Sorin Guia, *Discursul religios. Structuri și tipuri*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2014, pp. 52-59.

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

d. Anunţarea temei: introduce în problematica discursului acel „motto" scripturistic sau teme care să trezească interesul auditoriului. Această enunţare canalizează atenţia ascultătorilor spre subiectul care urmează a fi dezbătut, constituind un indicator sigur al atingerii scopurilor urmărite de predicator.

e. Împărţirea temei şi invocaţia se fac ţinîndu-se cont de pregătirea auditoriului şi de situaţia în care se actualizează discursul respectiv.

f. Tratarea temei: expunerea ideilor, credinţelor, convingerilor religioase, într-o forma sistematică. Informaţia necesită actualizare, trebuie să se ajungă miezul problemelor discutate, se vor aduce argumente în favoarea tezelor prezentate şi se vor respinge tezele adversarului.

g. *Încheierea (epilogul, peroratia):* se expun în atenţia auditoriului argumentele forte, se rezumă cu ajutorul mijloacelor de ordin afectiv ideile de baza ale cuvîntării, se invocă Divinitatea.

Discursul religios vechi a fixat o tradiție de organizare și expunere a discursului religios românesc, tradiție urmată și de discursul religios actual. În omiliile vechi se observă facil componentele de bază ale discursului: exordiul, naratio și peroratia, acestora subordonîndu-se părțile stabilite de Sorin Guia.

În scurta analiză a discursurilor religioase alese (Ilie Cleopa și Arsenie Boca) vom lua în considerare etapizarea discursivă propusă de Aristotel: exordiu, narațiune, confirmație, perorație.

a. Părțile discursului religios. Ilie Cleopa

Discursul religios al Părintelui Cleopa urmează schema de alcătuire și prezentare a discursului religios românesc. În cele cincizeci și șase de predici se observă facil componentele de bază ale discursului: exordiul, narațiunea, confirmația și epilogul, acestora subordonîndu-se părțile stabilite de Sorin Guia.

Exordiul Părintelui Cleopa, sub forma monologului adresat, este unul simplu și direct - nu insinuant - și pune în evidență relația preot – credincioși. Se face trimitere la cititori utilizîndu-se de fiecare dată aceeași formulă de adresare tipică – *„iubiți credincioși"*. Această formulă de adresare susține dimensiunea retorică a pathosului, fiind totodată o strategie de captare a atenției. Spre exemplu:

- *„**Iubiţi credincioşi,** Auzim pe Mîntuitorul zicînd: Dacă lumina care este în tine este întuneric, dar întunericul cu cît mai mult? (Matei 6, 23)."* (Cleopa 2010:84)
- *„**Iubiţi credincioşi**, În Sfînta Evanghelie de astăzi se arată cum a vindecat Mîntuitorul pe sluga greu bolnavă a unui conducător de oşti roman care locuia în Capernaum, un mic oraş de lîngă Marea Galileei."* (Cleopa 2010:91)
- *„**Iubiţi credincioşi,** Astăzi, cînd Sfînta Evanghelie ne prezintă două din minunile săvîrşite de Mîntuitorul nostru Iisus Hristos şi anume vindecarea a doi orbi şi a unui demonizat şi mut, m-am gîndit să vorbesc despre minunile făcute de Dumnezeu şi de sfinţii Lui. Dacă veţi asculta cu luare aminte, veţi înţelege marea deosebire dintre minunile lui Dumnezeu şi cele ale sfinţilor."* (Cleopa 2010:112)
- *„**Iubiţi credincioşi, În Sfînta şi dumnezeiasca Evanghelie de azi**, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a arătat legiuitorului care L-a întrebat care este cea mai mare poruncă din Lege, că, toată Legea şi Proorocii se cuprind în dragostea de Dumnezeu şi cea de aproapele. Dumnezeiescul Ioan Evanghelistul arată că Dumnezeu este dragoste şi cel ce rămîne în dragoste, rămîne în Dumnezeu şi Dumnezeu rămîne în el (I Ioan 4, 16)."* (Cleopa 2010:162)
- *„**Iubiţi credincioşi,** Una din învăţăturile ce le putem trage din Sfînta Evanghelie de azi este aceea că fiecare dintre noi avem datoria de a înmulţi talantul cel încredinţat nouă de Dumnezeu."*(Cleopa 2010:167)

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

- *„**Iubiţi credincioşi**, Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a arătat că cea mai mare poruncă din lege este dragostea de Dumnezeu, iar a doua, asemenea acesteia, este iubirea aproapelui (Matei 22, 37-39).”* (Cleopa 2010:190)
- *„**Iubiţi credincioşi**, Dacă vom lua aminte cu dinadinsul la cuvintele Sfintei Evanghelii de astăzi, vom înţelege două lucruri de mare folos. **Întîi**, cît de mare şi nemărginită este iubirea de oameni a lui Dumnezeu şi, **al doilea**, cît de mare şi cumplită este răutatea diavolilor faţă de om şi de celelalte zidiri ale lui Dumnezeu.”* (Cleopa 2010:222)

Uneori din exordii fac parte formule de salut de tipul *Hristos a înviat*„***Hristos a înviat! Iubiţi credincioşi,*** *Astăzi prăznuim praznicul praznicelor şi sărbătoarea sărbătorilor. Astăzi este bucurie duhovnicească pretutindeni în lumea creştină. Astăzi Domnul şi Dumnezeul şi Mîntuitorul nostru Iisus Hristos a luminat toate prin învierea Sa.” (Cleopa 2010:9), „**Hristos a înviat! Iubiţi credincioşi,** În Evanghelia de azi vedem că Iisus Hristos a vindecat într-o zi de sîmbătă un slăbănog care zăcea de 38 de ani.” (Cleopa 2010:29)*şi uneori părintele anunță tematica predicii invocînd Divinitatea:*„**Pe cît ne va ajuta mila şi îndurarea lui Dumnezeu astăzi vom vorbi despre încetarea darului vorbirii** în limbi în Biserica lui Hristos.” (Cleopa 2010:58)*

Narațiunea capătă de cele mai multe ori formă didactică din momentul în care discursul Părintelui Cleopa se prezintă ca învățătură de credință. Părintele Cleopa își propune să explice evangheliile duminicale și își organizează narațiunea astfel: predici la duminicile penticostarului, predici la duminicile octoihului, predici la duminicile triodului, predici la duminici speciale. În cadrul acestei etape apar și digresiuni explicite menite să facă receptorul conștient de partea narativă importantă:*„**Dar să revenim cu cuvîntul nostru** la cele despre care am vorbit la început, adică despre ispitirea cea vicleană şi despre făţărnicie. Să vorbim ceva despre aceste două patimi pentru care Mîntuitorul nostru Iisus Hristos de atîta ori i-a mustrat şi i-a ameninţat cu vaiul pe cărturari, pe farisei, pe saduchei şi pe legiuitorii Legii Vechi. **Mai întîi să arătăm** ce este vicleşugul.” (Cleopa 2010:238)*

Punctul de plecare al **confirmației** îl constituie narațiunea. Confirmația din discursurile religioase cleopienese constituie sub forma unui pseudodialog cu rol instructiv-educativ între preot și credincioși. Tehnica retorică utilizată este explicația, prin intermediul căreia se rezumă etapizat ideile din narațiune:*„Fraţii mei, **din mărturiile de mai sus dacă aţi ascultat cu atenţie, aţi putut înţelege următoarele:întîi**, că diavolul este începutul şi rădăcina tuturor răutăţilor şi al vicleşugului; **al doilea**, că vicleşugul izvorăşte din inima omului **şi al treilea,** că oamenii cei vicleni sînt fii ai diavolului şi vrăjmaşi a toată dreptatea.” (Cleopa 2010:239)*

În **epilog** se face apelul la Divinitate în vederea persuadării credincioșilor, se dau sfaturi și discursul Părintelui Cleopa se încheie cu formula de încheiere specifică - *Amin*:

- ***„Să rugăm pe Mîntuitorul** să ne lumineze şi să ne ajute a ne împlini cu sfinţenie marea noastră chemare de creştini şi fii ai Bisericii lui Hristos. **Amin**.” (Cleopa 2010:83)*
- *„**Cu aceste îndrumări creştineşti**, să-L rugăm pe Mîntuitorul Hristos să alunge duşmănia dintre oameni, necredinţa şi dezbinarea din lume şi tot păcatul din inimile noastre, ca să avem cu toţi parte de rai şi de Cerească Împărăţie împreună cu îngerii şi cu toţi sfinţii. **Amin**.” (Cleopa 2010:104)*
- *„Aşa de vom face, vom fi în pace şi cu Dumnezeu şi cu aproapele nostru şi vom avea pacea şi bucuria Duhului Sfînt în inima şi conştiinţa noastră. **Amin.**”*
- *„Vrem să biruim răutatea lumii şi a diavolului? **Să iubim curat** pe toţi oamenii, **să iertăm şi să ajutăm** după putere pe toţi. Vrem să lăudăm pe Duhul Sfînt? **Să rostim zilnic rugăciunea "Împărate ceresc Mîngîietorule"**. Vrem să lăudăm cu toţii îngerii şi cu toţi sfinţii pe Preasfînta Treime? **Să cîntăm adesea** "Sfinte Dumnezeule", lăudînd pe Tatăl, pe Fiul şi pe Duhul Sfînt. **Amin**.” (Cleopa 2010:65)*

Există situații cînd epilogul este anunțat chiar de preot prin mărci ale încheierii intervenției conversaționale, mărci de tipul *„**în încheiere”, „închei cu”.***

- *„**În încheiere** voi vorbi despre cel mai viclean şi mai făţarnic om din lume, care a întrecut cu răutatea vicleniei şi a făţărniciei pe toţi cei mai înainte de el.”* (Cleopa 2010:242)
- ***„Închei cu o scurtă istorioară**. Un părinte cu viaţă sfîntă a intrat noaptea să se roage în biserică şi prin minune dumnezeiască a văzut altarul deschis, iar lîngă sfînta masă şedea un prunc luminat cu cămaşa ruptă. Şi l-a întrebat cuviosul: "Copile, cine eşti tu?" Iar el a răspuns: "Eu sînt Hristos, Mîntuitorul lumii!" "Dar cine ţi-a rupt cămaşa?" întreabă sihastrul. Iar Domnul i-a răspuns: "Mi-a rupt-o Arie, ereticul!" şi S-a făcut nevăzut.”* (Cleopa 2010:57)

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

Dacă unele discursuri religioase din vechime aveau drept scop convertirea păgînilor la creştinism, discursurile religioase cleopiene analizate au drept obiectiv menținerea și întărirea credincioşilor în dreapta credinţă. Discursul religios al Părintelui Cleopa se diferențiază și el de celelalte discursuri şi prin faptul că prezintă o **structură** aparte, cuprinzînd o serie de elemente care nu apar în alte tipuri de discurs (de pildă, rostirea unei rugăciuni, însemnarea cu semnul sfintei cruci, existenţa unei formule de adresare specifice etc.), care contribuie la succesul discursului religios al Părintelui Cleopa.

b. Părțile discursului religios. Arsenie Boca

Discursul religios al Părintelui Arsenie Boca nu urmează tradiția de organizare și expunere a discursului religios românesc. În cele 137 de predici se observă faptul că uneori unele componentele de bază ale discursului lipsesc. Predicile debutează brusc, **fără un exordiu propriu-zis**. Astfel exordiile devin parte din narațiune:

- *„Mînaţi mai adînc!" Cu aceste cuvinte a sfîrşit Iisus zdroaba de toată noaptea a unor pescari, întorcîndu-o întru o aşa bucurie, încît printr-însa au cunoscut că Iisus e Dumnezeu, Stăpînul mărilor şi al vietăţilor dintr-însa.* (Boca 2006: 12)
- *„Un tînăr frămîntat de întrebări; de cea mai mare întrebare: ce să fac să moştenesc viaţa cea veşnică?"* (Boca 2006: 9)
- „*Unul îşi spunea virtuţile; celălalt, mai în urma templului, păcatele. Unul vrednicia, celălalt nevrednicia."* (Boca 2006: 28)
- *„Pilda aceasta numai Dumnezeu o putea spune; căci limba omenească nicicînd n-a putut cuprinde în mai puţine cuvinte, mai simplu şi mai profund toată tragedia omului, peste care El revarsă un ocean de iubire şi înţelepciune."* (Boca 2006: 31)
- „*Evanghelia, adică Vestea cea bună, cuprinde şi Judecata. Este desigur o zi înfricoşată, o zi a urgiei lui Dumnezeu, dar cu toate acestea este o zi dorită de creştinătate: ziua adeveririi nădejdilor noastre ultime."* (Boca 2006: 34)
- *„Astăzi aţi ascultat o parte din „Predica de pe Munte" a Mîntuitorului. - Ce minunat ar fi dacă ne-am putea şi noi strămuta peste veacuri în urmă şi să fim şi noi printre ascultătorii de atunci ai Mîntuitorului."* (Boca 2006: 41)
- *„Crucea: podoaba Bisericii, lauda lui Pavel, semnul Fiului Omului, semnul sfintei cruci, suferinţa noastră cea de toate zilele, crucea suferinţei, harul crucii, - iată atîtea nume în legătură cu crucea."* (Boca 2006: 64)
- *„Prea fericitul Sofronie, Patriarhul Ierusalimului, ne asigură de adevărul celor scrise chiar de el; „iară dacă unii nu vor crede, Dumnezeu să le fie milostiv, că aceia se uită numai la slăbiciunea firii omeneşti'", pierzînd din vedere puterea lui Dumnezeu."* (Boca 2006: 74)
- *„Multă vreme n-am înţeles tîlcul orbului din naştere. Nu înţelegeam explicaţia lui Iisus. Nu-i mirare. E mare deosebire între noi şi Iisus !"* (Boca 2006: 92)
- *„Creştinismul se adresează persoanei. Se adresează celor trei facultăţi ale sufletului: cunoaşterea, iubirea şi voinţa."* (Boca 2006: 97)

Narațiunea în discursurile religioase analizate nu este continuă. Părintele Arsenie Boca are numeroase devieri de la firul narativ, devieri cauzate de fluxul memoriei involuntare:

- *„**Am auzit o pildă**: undeva s-a alcătuit o delegaţie de oameni, care s-au dus la Dumnezeu să se plîngă că tare-i grea viaţa pe pămînt, că tare-s multe beteşuguri, multe pagube, multe sudalme, bătăi şi toate păcatele."*(Boca 2006:55)

De-a lungul părții narative a discursurilor religioase, accentul cade pe relatarea acelor fapte care produc *compasiune* sau *indignare*:

- *„A venit un străin, neam urgisit în Israel, căruia i s-a făcut **milă** de om, i s-a apropiat de răni, le-a spălat cu vin (usturimea pocăinţei), le-a uns cu untdelemn (celelalte Taine), i-a luat firea sa în spate (întruparea lui Dumnezeu). A petrecut împreună cu omul, l-a dat în grija Bisericii. Iar a doua zi, după înviere,*

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

pecetluind al doilea din cei doi bani de cheltuială: Noul Testament, a dat Bisericii grija de om, precum şi cele două Testamente, Legea şi Harul." (Boca 2006:195)

- *„Astăzi Irod s-a multiplicat: **mai nu e familie în care Irod să nu-şi ucidă copiii**. Doar puţini copii fugari mai scapă cu viaţă!"* (Boca 2006:302)
- *„Suferinţa, necazurile, încercările sunt cea mai necunoscută cruce, deşi fiecare are de dus cîte una. Mai toţi se roagă lui Dumnezeu să-i scape de cruce. **Nu e bine aşa**. E semn că oamenii nu-i cunosc rostul şi nu-i cunosc pe sfinţi."* (Boca 2006:16)

Narațiunea se întărește prin exprimarea intențiilor şi caracterelor etice, a scopurilor şi trăsăturilor morale, uneori şi a celor afective, mult mai eficiente decît cele de blamare, care nu ar onora funcția Părintelui Arsenie Boca. Astfel, acesta decide să nareze despre *bunătate, milostivire, iubire.*

- *„Cu o ceapă zvîrlită după un sărac, n-ai făcut **bunătatea** a doua ta natură. Dar nu e vorba de a doua natură, e vorba de revenirea la natura noastră primară, natura noastră de obîrşie, la care ne readuce Iisus."* (Boca 2006:157)
- *„Nu-i destul să faci **fapte bune**: trebuie să te faci tu însuţi bun. Numai fapta bună, săvîrşită adesea, te îmbunătăţeşte. Faptele bune. pe lîngă rostul real ce-1 au de-a ajuta pe Lazării lumii, mai au şi rostul ca să-ţi facă ţie **bunătatea**, **milostivirea**, **iubirea**: a doua natură."* (Boca 2006:157)

Aristotel sublinia importanţa covîrşitoare a exemplelor în narațiune. Acestea au un remarcabil conţinut moral şi persuadarea devine facilă odată cu expunerea lor:

- *„Dar **să luăm model un om dintre noi, sfîntul Ioan Gurădeaur**, care mărturiseşte că: Mai multe sunt furtunile care zbuciumă sufletul preotului, decît talazurile care bîntuie marea."* (Boca 2006:29)
- *„Luăm la întîmplare **exemplul** văzut de martori în preajma sfîntului Serafim, cînd locuia în pădurea Sarovului, că adesea erau în jurul lui deodată: vulpi, iepuri şi lupi, bucurîndu-se de bucuria sfîntului."* (Boca 2006:151)
- *„Primul **exemplu** e Iuda, care avea obsesia vînzării lui Iisus (Luca 22,3; I Corinteni 11,27-30).* (Boca 2006:171)
- *„Ca să scurtăm **cuvîntul alegem din viaţa sf. Vasile cîteva momente de mare înălţime morală**, prin care se dovedeşte a fi cu adevărat mare dascăl al lumii şi Ierarh."* (Boca 2006:22)
- *„Iată un **exemplu** că o minciună cînd e crezută, stăruie ca un adevăr. Atunci am văzut „chipul dezorientării" pe faţa unui copil."* (Boca 2006:205-206)

Dovezile aduse în **confirmația** discursului religios analizat scot în prim-plan faptele petrecute, daunele pricinuite şi controversa dintre părţi. *Amplificarea*[20] reprezintă o modalitate potrivită de susţinere a cauzelor nobile şi folositoare, cu condiţia ca faptele relatate să fie credibile. Acest procedeu al amplificării este valorificat și de părintele Arsenie Boca prin utilizarea intejecției prezentative *iată*[21]:

- *„**Iată** ce-a făcut Iisus pentru Maria Magdalena."*(Boca 2006:91)
- *„Deci **iată** ce făgăduinţă dau călugării: că împlinesc mai mult decît poruncile; se făgăduiesc să împlinească sfaturile: al sărăciei, al vieţuirii curate şi al urmării Mîntuitorului, ascultători facîndu-se lui Dumnezeu şi povăţuitorilor lor."* (Boca 2006:10)
- *„Eşti sărac şi zorit cu gîndul după avere, **iată** că nu te mîntuieşte sărăcia ta. Eşti bogat, dar desfăcut cu inima de bogăţia ta, **iată** că nu te primejduieşte bogăţia ta. Cum stai cu sufletul şi faţă de una şi faţă de alta, de la asta atîrnă mîntuirea sau osînda ta."(Boca 2006:10)*
- *„**Iată** împăraţi care s-au mîntuit: sfîntul împărat Constantin şi maica sa, Elena; împărăteasa Irina; sfîntul Ioan Gurădeaur era de neam înalt şi avînd bogăţie; sfîntul Vasile avea bogăţie, dar avea inima dezlipită de ea şi trăia ca şi cum n-ar fi avut-o. Sfîntul Vasile a întemeiat din averea sa primul spital." (Boca 2006:10)*

[20] Maria Cătănescu, „Retorica amplificării la Varlaam – cu referire la Răspunsul împotriva Catihismusului", în rev. Text și discurs religios, vol. al III-lea, Editura Universității Al.I.Cuza, Iași, 2011., p. 221.

[21] Luminița Hoarță-Cărăușu, „Arsenie Boca. O analiză din perspectivă gramaticală și retorico-pragmatică", în *Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza"*, Iași, Secțiunea III, Lingvistică, LXI, 2015, p. 43.

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

- *„**Iată** tragicul situaţiei. Orbul căpăta vederea, iar fariseilor li se întunecau ochii de mînie asupra lui şi a lui Iisus."* (Boca 2006:96)

Tehnica retorică utilizată este *explicaţia*, prin intermediul căreia se recapitulează etapizat ideile din naraţiune:

- *„Deci **primii** care au văzut pe Iisus în lumina dumnezeiască au fost Petru, Iacov şi Ioan. (...) **Al doilea** care a văzut cerurile deschizîndu-se (Faptele apostolilor 7,56), a fost primul mucenic al creştinismului arhidiaconul Ştefan (...) **Al treilea**, pe care: „o lumină din Cer 1-a-nvăluit dintr-o dată, ca într-un fulger" (Faptele Apostolilor 9,3) a fost Saul, care păzea hainele celor ce se nevoiau cu uciderea lui Ştefan."*(Boca 2006:51)
- *„De puţine ori, s-a descoperit Iisus pe Sine ca Fiul lui Dumnezeu: **o dată** samarinencii, **a doua oară** acestui orb din naştere **şi a treia oară** ucenicilor, înainte de slăvitele Sale patimi."* (Boca 2006:96)

Confirmaţia este anunţată chiar explicit prin structuri specifice de tipul: *să lămurim ceva*, *cu acestea ştiute* etc.:

- *„**Să lămurim ceva** şi din înţelesul crucii ca suferinţă." (Boca 2006:16)*
- *„**Cu acestea ştiute** - bine-ar fi trăite - să ne lămurim înainte despre Evanghelia Judecăţii. - Fireşte că ultimul argument despre existenţa lui Dumnezeu îl va da El însuşi, căci, înainte de judecată e învierea cea de obşte."* (Boca 2006:35)

Epilogul / Perorația în discursul religios analizat se compune din patru elemente determinative în ceea ce priveşte posibilităţile Părintelui Arsenie Boca. Astfel acesta decide:

1. Să-şi facă auditoriul – în ipostaza credincioşilor - favorabil pentru sine şi defavorabil oponentului, arătînd că el este cel bun şi celălalt, cel rău:

- *„Deci, **copiii mei,** care primiţi astăzi pe Iisus în sfînta împărtăşanie, rămîneţi întru dragostea **mea**, care e dragostea lui Iisus."* (Boca 2006: 78)

2. Să amplifice sau, dimpotrivă, să atenueze faptele narate:

*Strategia amplificării – amintită anterior - este prezentă și în epilog și se concretizează prin utlizarea aceleiași intejecții prezentative – *iată*:

- *„Aceste deschideri de Cer, să ne fie deocamdată deschiderea ochilor !"* (Boca 2006: 54)
- *„**Iată** o tămăduire deplină, **iată** un misionar neînfricat al lui Iisus."* (Boca 2006:96)
- *„**Iată** pe ce temelie stăm, în praznicul înălţării, cînd zicem: „Crucii Tale ne închinăm Stăpîne şi sfîntă învierea Ta o lăudăm şi o mărim !"..."* (Boca 2006: 17)
- *„Şi **iată** un model de încurajare pentru orice inimă zdrobită de păcat sau cu cîrma vieţii ruptă şi fară Sensul vieţii. Lipeşte-te de Dumnezeu, de Maica Preacurata şi viaţa ta se va umple de sens."* (Boca 2006: 76)
- *„Credinţa în Dumnezeu şi mărturisirea Lui e ieşirea sufletului din întunerec în lumina dumnezeiască, ieşirea în lumina veacului viitor. **Iată** o tămăduire deplină, iată un misionar neînfricat al lui Iisus."* (Boca 2006: 96)

3. Să inducă credincioşilor o anumită predispoziţie afectivă, transmiţîndu-le şi imprimîndu-le în suflet *credinţa, dorinţa de a propovădui Cuvîntul lui Dumnezeu, bucuria*:

- *„Ştim Cui credem şi ştim Cine-i la cîrmă !"* (Boca 2006: 15)
- *„Oare la sfîrşitul lucrurilor se va găsi cineva să creadă puternic în Dumnezeu, pentru tămăduirea lor ?"* (Boca 2006: 73)
- *„Nu pricepem viaţa fără Dumnezeu. Dar îl pricepem pe Dumnezeu din necazurile vieţii - bune toate - şi din ele propoveduim pe Dumnezeu. - Şi propoveduiţi-L şi voi !"* (Boca 2006: 13)
- *„Găsit-ai comoara aceasta în ţarina vieţii tale ? Dacă da, ai găsit împărăţia lui Dumnezeu; iar semn c-ai găsit-o e bucuria nestăvilită, care te face să spargi deznădejdea oricărui decepţionat al lumii, să-i aprinzi şi lui un ideal în inimă, şi să-1 duci: în inima ta, Cerului, bucurie mare !"* (Boca 2006: 33)

4. Să rememoreze sau să recapituleze cele expuse anterior, cu precizarea clară a Părintelui Arsenie Boca că în discursul său religios a demonstrat cauzele enunţate în exordiu, referitor la subiectul respectiv:

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

- *„Ca **încheiere** să aducem cuvintele sf. Simeon Noul Teolog, unul dintre noi, care a valorificat comoara sa din ţarină şi a luminat cu lumina dumnezeiască creştinătatea întreagă." (Boca 2006:38)*
- *„De aceea zicem că numai viaţa însăşi a lui Iisus explică Evanghelia Sa cel mai bine. Ca s-o înţelegem şi noi, e limpede că ne trebuie Acelaşi comentar: Lumina de pe munte.*

- Şi o putem avea !" (Boca 2006: 45)

- *„Dumnezeu s-a biruit de rugăciunea omului - şi încă a unei femei neputincioase - şi i-a adus firea în liniştea Sa, mai presus de sminteală şi durere. Să ne fie Iisus şi nouă, asemenea !"* (Boca 2006: 27)

În urma analizei discursurilor religioase am observat o structurare aparte a acestuia, organizare internă ce nu se desprinde de canoanele tradiționale. Astfel, modelul aristotelian este urmat și în discursul religios, preoții incluzînd în exordiu și perorație formule specifice oratoriei bisericești. Din perspectiva etapelor discursive de prezentare, discursul religios nu este caracterizat printr-o accentuată actualitate.

BIBLIOGRAPHY

Izvoare

Arsenie Boca, *Cuvinte vii*, Editura Charisma, Ediția a II-a, Deva, 2006.

Cleopa, Ilie, *Predici la duminicile de peste an*, ediția a 4-a, Vînători, Editura Mănăstirii Sihăstria, 2010.

Biblia sau *Sfînta Scriptură*, Editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă, București, 2008.

Studii de specialitate

Aristotel, *Retorica*, Ediție bilingvă, traducere, studiu introductiv şi index de Maria Cristina Andrieş, Note şi comentarii de Ştefan Sebastian Maftei, Editura IRI, Bucureşti, 2004.

Branişte, Ene, Branişte, Ecaterina, *Dicţionar enciclopedic de cunoştinţe religioase*, Editura Diecezană, Caransebeş, 2001.

Cătănescu, Maria, „Retorica amplificării la Varlaam – cu referire la Răspunsul împotriva Catihismusului", în rev. Text și discurs religios, vol. al III-lea, Editura Universității Al.I.Cuza, Iași, 2011.

Chaïm Perelman, Lucie Olbrechts-Tyteca, *Tratat de argumentare. Noua retorică*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2012.

Cicero, *De oratore*, II, 19, *apud* Aristotel, *Op. cit.*, nt. 695.

Cristescu, Grigorie, *Predică şi predicator în vremea noastră*, „Studii Teologice", 1950, nr. 3-6.

Deborah Schiffrin, *Approaches to Discourse*, Oxford & Cambridge, Blackwell Publishers, 1994.

Dragoş Elena, *Introducere în pragmatică*, Cluj, Casa Cărţii de Ştiinţă, 2000.

Ferdinand de Saussure, *Cours de linguistique générale*, publicat de C. Bally și A. Sechehaye, cu colaborarea lui A. Riedlinger, Payot, Lausanne Paris, 1916.

Foucault, Michel, *Archéologie du savoir*, Paris, Gallimard, 1969, [reedit. 1992], p.153. t.n.

Guia, Sorin, *Discursul religios. Structuri şi tipuri*, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași, 2014.

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)

Hoarță-Cărăușu, Luminița, „Arsenie Boca. O analiză din perspectivă gramaticală și retorico-pragmatică”, în *Analele Universității „Alexandru Ioan Cuza”*, Iași, Secțiunea III, Lingvistică, LXI, 2015.

Obreja Răducănescu, Daniela, *„Discursul religios – discurs specializat*”, în Alexandru Gafton, Sorin Guia, Ioan Milică (ed.), Text şi discurs religios, vol. 3, Iaşi, Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza”, 2011.

Platon, *Opere IV*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1993.

Vistian Goia, *Retorică şi Argumentare*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2007.

BDD-A28014 © 2018 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 19:47:09 UTC)